

کودکان در کار پرخطر

مهدی عبدالمالکی
کارشناس ارشد حقوق
سیده زهرا موسوی انزهایی
کارشناس ارشد حقوق بین الملل

نوشتار حاضر ترجمه بخشهایی از گزارش مفصلی است که سازمان بین المللی کار در سال ۲۰۱۱ تحت عنوان "کودکان در کار پرخطر، چه می دانیم، چه باید انجام دهیم" منتشر نموده است. در این گزارش، سازمان در پی آن است تا با ارائه تعریفی از کودک و مبانی قانونی حمایت از او و نیز ارائه شاخص هایی برای شناسایی کار پرخطر، راه رسیدن به محو کار کودک که آرمان سازمان تا سال ۲۰۱۶ می باشد را هموار نماید. همان گونه که در مقدمه این گزارش آمده است "سازمان بین المللی کار توجهات را به تعداد بی شمار کودکانی که هنوز در کار پرخطر شاغل هستند جلب می کند" و خواهان تلاش سازمانها و اشخاص برای "حل این قضیه به صورت پایدار" می باشد. اگر چه آمارهای ارائه شده در برخی قسمت ها از جمله در زمینه تعداد دختران شاغل در کار پرخطر نشان از کاهش کودکان کار دارد، اما این موضوع نباید این خوش بینی نامعقول را در ما ایجاد نماید که به طور مسلم در سال ۲۰۱۶ ما جهانی بدون کودکان کار خواهیم داشت.

واژگان کلیدی: کودک، کار پرخطر، مبانی قانونی، سلامتی

برخی تعاریف

این گزارش را با تعریف برخی از واژه های کلیدی به کار رفته در آن آغاز می کنیم و در عین حال، نگاه اجمالی نیز به برخی از زمینه های تاریخی این موضوع خواهیم داشت.

کودک کیست؟

مطابق اکثر مقاوله نامه های سازمان بین المللی کار، مقاوله نامه های شماره ۱۳۸ و ۱۸۲ و کنوانسیون ملل متحد در خصوص حقوق کودک^۱، سن ۱۸ سالگی مرز بین کودکی و بزرگسالی است. اگرچه ممکن است بسیاری از سنتهای فرهنگی و ویژگی های جسمانی، از سن بالاتر یا پایین تری صحبت نمایند اما جامعه بین المللی در پیش نویس ابتدایی و سپس در زمان تصویب این مقاوله نامه ها اشخاص زیر ۱۸ سال را کودک و مستحق حمایت ویژه تلقی نموده است.

کار کودک چیست؟

در این بخش مورد حمایت از دوران کودکی، مقاوله نامه شماره ۱۳۸ سازمان بین المللی کار، حداقل سن را برای انواع مختلف اشتغال مشخص می کند:

- سن ۱۵ سال برای کار معمولی
- سن ۱۸ سال برای کار پرخطر
- سن ۱۳ سال برای کار سبک

۱. کنوانسیون حقوق کودک استثنائات محدودی را می پذیرد.

کشورها در زمان تصویب، خواهان تعیین سنی بالاتر (یعنی ۱۶ سال) یا در مورد کشورهای در حال توسعه یک سال پایین تر از سن استاندارد (یعنی ۱۴ سال به عنوان سن حداقل برای کار معمولی و ۱۲ سال برای کار سبک) بودند. نظریه برقراری حداقل سن برای کار، از ابتدای دهه نخست قرن بیستم وجود داشته است.

بنابراین کار کودک کاری است که در واقع توسط کودکانی که جوانتر از حداقل سن تعیین شده می باشند در یک یا چند نوع از این طبقه بندی ها انجام می شود. این قاعده کلی است اما، مقاله نامه شماره ۱۳۸ تا حدی انعطاف پذیر است، زیرا برخی استثنائات را می پذیرد. (اجراهای هنری، کارآموزی های تحت نظارت و...)^۱

حمایت در برابر کار کودک به اکثر فعالیتهای سودمند پذیرفته شده توسط کودکان اعم از اینکه رابطه استخدامی رسمی یا خویش فرمایی (یعنی در استخدام خودش) وجود داشته باشد یا خیر، خواه با حقوق یا بدون حقوق، برای چند ساعت یا تمام وقت، بصورت اتفاقی یا منظم، فصلی یا تمام سال، قانونی یا غیر قانونی گسترش می یابد. کار سودمند در خانواده نیز در این طبقه بندی قرار می گیرد از قبیل کار خانوادگی بدون حقوق برای تولید خانگی، کسب و کارهای خانوادگی یا مزارع خانوادگی. همچنین آوردن آب یا چوب برای مصرف خانگی نیز در زمره فعالیت سودمند قرار می گیرد.

ویژگی مربوط به این بحث یعنی سلامتی، همتراز با موضوع آموزش، یکی از مشخصه های تعریف تمام این طبقه بندی هاست. برای مثال، متن، اشارات و ویژگی های بسیاری را در ارتباط با سلامتی از قبیل «تناسب با کاملترین رشد فیزیکی و روحی اشخاص جوان»، «به شرط آن که سلامتی، ایمنی و اخلاق اشخاص جوان کاملاً مورد حمایت قرار گیرد» و «کاری که احتمالاً برای سلامت یا رشد آنها مضر نباشد» شامل می شود.

کار پرخطر کودکان چیست؟

مقاله نامه شماره ۱۸۲ سازمان بین المللی کار که بدترین اشکال کار کودک (WFCL) را تعریف می کند گام بلندی را با گنجانیدن کار پرخطر به عنوان یکی از چهار مورد، بدترین اشکال کار بر می دارد. این مقاله نامه که نیازمند اقدامات فوری است (پاراگراف زیر بند ۵) استثنائات را نمی پذیرد و کودکان را از ورود به این نوع کارها ممنوع می کند:

الف) کلیه اشکال بردگی یا اعمال مشابه بردگی، از قبیل فروش و قاچاق کودکان، بردگی به خاطر بدهی (debt bondage) و رعیتی و کار اجباری یا تحمیلی، از جمله استخدام اجباری و تحمیلی کودکان به منظور خدمت و بکارگیری در مخاصمات مسلحانه؛

ب) استفاده، تحصیل یا عرضه کودک برای فحشاء، به منظور تولید فیلم های هرزه نگاری یا برای نمایشهای مستهجن؛

۱. برای اطلاعات بیشتر در خصوص این استثنائات به مقاله نامه شماره ۱۳۸ مراجعه کنید.

ج) استفاده، تحصیل یا عرضه کودک برای فعالیت های نامشروع، به ویژه برای تولید و قاچاق مواد مخدر همانگونه که در معاهدات بین المللی مرتبط تعریف شده اند؛

د) کاری که به دلیل ماهیت یا اوضاع و احوالی که در آن (شرایط) انجام می شود، احتمال ورود آسیب به سلامت، ایمنی یا اخلاق کودکان وجود دارد.

از زمان تصویب مقاله نامه شماره ۱۸۲ در سال ۱۹۹۹، توسط اکثریت دولتهای عضو (در زمان انتشار با ۱۷۳ رای از ۱۸۳ رای به تصویب رسید) توجه اساسی به سه نوع اول بدترین اشکال کار از جمله قاچاق {کودکان} معطوف گردید.

متأسفانه آنچه که توجه کمتری به آن می شود - برخی استدلال می کنند حوزه سختی برای تعریف است - عنصر چهارم از مقاله نامه شماره ۱۸۲ می باشد که به کار مضر برای سلامت، ایمنی و اخلاق کودکان اشاره می کند. مقاله نامه مصادیق این موضوع را تعریف نمی کند در عوض تعیین آن را به کشورها واگذار می کند تا در قالب آنچه که به طور معمول «فهرست کار پرخطر» می نامیم، اقدام نمایند. اما توصیه نامه بدترین اشکال کار کودک سازمان بین المللی کار مصوب سال ۱۹۹۹ (مقاله نامه شماره ۱۹۹)، دستورالعمل غیرالزام آوری که ضمیمه مقاله نامه ۱۸۲ می باشد، در خصوص این که چه کاری باید ممنوع شود چند شاخص را ارائه می دهد. این توصیه نامه توجه کشورهای عضو را به موارد ذیل جلب می کند:

- کاری که کودکان را در معرض سوء استفاده فیزیکی، روانی یا جنسیتی قرار می دهد؛

- کار در زیر زمین، زیر آب، در اعماق خطرناک، یا در فضاهای محدود؛

- کار با ماشین آلات، تجهیزات و ابزارهای خطرناک، یا آنچه که با کار پدی یا نقل و انتقال بارهای سنگین سر و کار دارد.

- کار در محیط غیربهداشتی، که ممکن است، برای مثال، کودکان را در معرض مواد، کارها یا اعمال پرخطر یا در برابر حرارت یا سطوح پر سر و صدا و ارتعاشات مضر برای سلامتی آنها قرار دهد؛

- کار به ویژه در شرایط سخت از قبیل کار با ساعات طولانی یا در طول شب یا کاری که امکان بازگشت روزانه به خانه را نمی دهد.

مبانی قانونی

توجه به کار پرخطر کودکان برحسب دو گروه سنی متفاوت مفید خواهد بود: کودکان جوانتر که زیر حداقل سن کار قرار دارند و باید در مدرسه باشند و کودکان بزرگسال تر که در سن قانونی کار هستند. به طور کلی اگر برای کار پرخطر خیلی جوان هستند، در اولویت اقدام قرار دارند. اگر کاری که کودکان انجام می دهند احتمالاً سلامت یا رشد آنها را در معرض خطر قرار می دهد: تنها راه در مورد کودکان جوانتر

دور کردن آنها از کار است، در حالی که برای کودکان بزرگسال تر یک انتخاب وجود دارد: یا از وضعیت پرخطر دور شوند یا خطرات به واسطه بهبود شرایط کار کاهش یابد به گونه ای که احتمالاً کار دیگر سلامت آنها را در معرض خطر قرار ندهد.

عبارات "احتمالاً سلامت را به خطر انداختن" (مقاله نامه شماره ۱۳۸) یا "احتمالاً به سلامت آسیب رساندن" (مقاله نامه شماره ۱۸۲) یا "احتمالاً خطرناک بودن" (کنواسیون حقوق کودک) عبارات مهمی است. این بدان معنی است که ضرورتی به استفاده از تحقیق یا سایر ابزارها برای اثبات اینکه کاری قطعاً منجر به بیماری یا جراحت یا برخی آثار منفی دیگر خواهد شد، وجود ندارد؛ مگر آنکه تهدیدی اساسی در انجام آن وجود داشته باشد.

فهرست کار پرخطر

کشورها هنگام تصویب مقاله نامه های ۱۸۲ و ۱۳۸ متعهد می شوند که کار ممنوعه برای افراد زیر ۱۸ سال را مشخص نمایند. ماده ۴ مقاله نامه شماره ۱۸۲ مقرر می دارد:

انواع کارهایی که در ماده ۳ بند (د) مورد اشاره قرار گرفته اند کاری که به دلیل ماهیت یا اوضاع و احوالی که در آن (شرایط) انجام می شود، احتمال ورود آسیب به سلامت، ایمنی یا اخلاق کودکان می رود باید در قوانین یا مقررات ملی یا توسط مقام صلاحیت دار، پس از مشاوره با سازمانهای کارفرمایی و کارگری مربوط و با در نظر گرفتن معیارهای بین المللی مرتبط به ویژه بندهای ۳ و ۴ توصیه نامه بدترین اشکال کار کودک، مصوب سال ۱۹۹۹، تعیین شوند.

مقام صلاحیت دار، باید انواع کارهای موجود را که به این ترتیب تعریف شده اند پس از مشاوره با سازمان های کارفرمایی و کارگری مربوط مشخص نماید.

فهرست انواع کارهایی که بر اساس بند ۱ این ماده تعیین شده اند باید به طور ادواری مورد بررسی قرار گرفته و در صورت لزوم، با مشاوره سازمانهای کارفرمایی و کارگری مربوط، مورد بازنگری قرار گیرد.

از این فهرست به اختصار، تحت عنوان "لیست کار پرخطر" یاد می کنیم. این فهرست، فوق العاده با اهمیت است زیرا وقتی به صورت قانون درآید شالوده طیف وسیعی از فعالیت هایی - حمایت عمومی، خدمات، سیاستها و اجرا - که می توانند کودکان و جوانان را در برابر استثمار حمایت کنند، شکل می دهد و قاعده شفاف را در خصوص آنچه کودکان با سن تعیین شده در فوق می توانند یا نمی توانند انجام دهند، مقرر می کند.

ضرورت ریزنی سه جانبه، عنصر تعیین کننده مقرر در هر دو مقاله نامه می باشد. نشست کارفرمایان، سازمانهای کارگری و دولت برای بررسی این سئوالات "چه نوع کاری پرخطر محسوب می شود؟"، "کجا {این نوع کار} یافت می شود؟" و "کدامیک باید در اولویت اقدام قرار گیرد؟" آغاز روندی است که توجه به کار کودک به صورت ملی پذیرفته و هدایت می شود.

مقاله نامه های ایمنی و سلامت شغلی

تمرکز ما بر روی کودکان به معنای آن نیست که انجام کار پرخطر توسط کارگران بزرگسال قابل پذیرش است. مقاله نامه های سازمان بین المللی کار در خصوص سلامت و ایمنی شغلی (OSH)^۱ و بازرسی کار^۲ و بخشهای مهمی همانند کشاورزی، حمایت از همه کارگران را مقرر می کنند. در حقیقت نزدیک به نیمی از اسناد سازمان بین المللی کار به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با مسائل ایمنی و سلامت شغلی سر و کار دارند. اساسنامه سازمان بین المللی کار نیز اصلی را مقرر می کند که کارگران می بایست در برابر بیماری، مریضی و جراحت ناشی از کار مورد حمایت قرار گیرند.

این استانداردها اصول اساسی همانند ارزیابی خطرات یا مخاطرات شغلی و پیشرفت فرهنگ پیشگیری شامل

1 . Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155), Promotional Framework for the Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187).

2 . Labour Inspection Convention, 1947 (No. 81), or Labour Inspection (Agriculture), 1969 (No. 129).

اطلاعات، مشاوره و آموزش را که مورد نیاز کارگران در همه سنین^۱ است، ارتقا می دهد. مدتهاست پذیرفته شده است که اقدام علیه کار کودک می تواند اقدامی برای کار شایسته بزرگسالان باشد. مردم همه جا مراقب کودکان هستند. جایی که بزرگسالان نمی توانند راه و روش حمایت از خود را به روشنی بیابند، اغلب سعی می کنند تلاش بیشتری برای حمایت از کودکان خویش به عمل آورند. در موضوع کار پرخطر که ضرورت اقتصادی یا بخشهای درونی ریشه دار سنت، در تلاش است تا شرایط کار کارگران بزرگسال را بهبود بخشد، گاهی اوقات این فریاد توقف کار کودکان است که می تواند نقطه آغاز تغییر باشد. محو کار پرخطر کودکان می تواند به بهبود ایمنی و سلامت همه کارگران به عنوان هدف غایی کمک نماید.

بطور خلاصه:

- کودکان می توانند تا سن ۱۸ سالگی مشمول کار کودک باشند - نه سن ۱۵ سالگی که بسیاری از مردم تصور می کنند - زیرا کار در شرایط مخاطره آمیز یا انجام کارهای پرخطر آن را در زمره یکی از بدترین اشکال کار کودک قرار می دهد.
- گذشته از این، کار پرخطر شاخصی از کار کودک برای کودکان جوان تر نیز می باشد و آنها را در درجه نخست اولویت اقدام قرار می دهد.
- "فهرست کار پرخطر" سنگ بنای مناسبی برای اکثر کارها در این زمینه است.

توزیع منطقه ای کودکان {شاغل} در کار پرخطر

تعداد و نسبت کودکان [شاغل] در کار پرخطر بر اساس مناطق مختلف متفاوت است (جدول ۱). بیشترین تعداد این کودکان در آسیا و اقیانوسیه قرار دارند. اما بیشترین نسبت کودکان {شاغل} در کار پرخطر نسبت به تعداد کل کودکان {شاغل}، در منطقه جنوب صحرای آفریقا^۲ می باشد.

جدول ۱- تعداد و درصد کودکان بین ۵-۱۷ سال شاغل در کار پرخطر براساس منطقه، سال ۲۰۰۸

منطقه	جمع کودکان	کار پرخطر	نرخ پراکندگی
جهان	۱۵۸۶۲۸۸	۱۱۵۳۱۴	۷.۳
آسیا و اقیانوسیه	۸۵۳۸۹۵	۴۸۱۶۴	۵.۶
امریکای لاتین و حوزه کارائیب	۱۴۱۰۴۳	۹۴۳۶	۶.۷
جنوب صحرای آفریقا	۲۵۷۱۰۸	۳۸۷۳۶	۱۵.۰۱
سایر مناطق	۳۳۴۲۴۲	۱۸۹۷۸	۵.۷

منبع IPEC: توسعه جهانی کار کودک: از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ (ژنو، ILO، ۲۰۰۸)

توزیع جنسیتی کودکان (شاغل) در کار پرخطر

بیشترین کاهش در تعداد کل کودکان شاغل در کار پرخطر در تعداد دختران بوده است (جدول ۲). تعداد پسران جوانتر کاهش ناچیزی را نشان می دهد؛ و در میان پسران بزرگسال تر، افزایش وجود داشته است.

1- For example, the Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187).

2- Sub-Saharan-Africa

3- IPEC: Global child labour developments: Measuring trends from 2004 to 2008 (Geneva, ILO, 2008) p. 11.

جدول ۲- تحولات در همه اشکال کار کودک بر اساس جنسیت

جنس	جمعیت کودکان		کودکان شاغل		کار کودک		کار پرخطر	
	۲۰۰۴	۲۰۰۸	۲۰۰۴	۲۰۰۸	۲۰۰۴	۲۰۰۸	۲۰۰۴	۲۰۰۸
هر دو جنس	تعداد به هزار نفر	۱۵۶۶۳۰۰	۱۵۸۶۲۸۸	۳۲۲۷۲۹	۳۰۵۶۶۹	۲۲۲۲۹۴	۲۱۵۲۶۹	۱۲۸۳۸۱
	درصد (درصد گروه سنی)	۱۰۰	۱۰۰	۲۰/۶	۱۹/۳	۱۴/۲	۱۳/۶	۸/۲
	درصد تغییرات (۲۰۰۴-۲۰۰۸)	-	۱/۳	-	-۵/۳	-	-۳/۲	-
پسران	تعداد به هزار نفر	۸۰۴۰۰۰	۸۱۹۸۹۱	۱۷۱۱۵۰	۱۷۵۷۷۷	۱۱۹۵۷۵	۱۲۷۷۶۱	۷۴۴۱۴
	درصد (درصد گروه سنی)	۱۰۰	۱۰۰	۲۱/۳	۲۱/۴	۱۴/۹	۱۵/۶	۹/۳
	درصد تغییرات (۲۰۰۴-۲۰۰۸)	-	۲	-	۲/۷	-	۶/۸	-
دختران	تعداد به هزار نفر	۷۶۲۳۰۰	۷۶۶۳۹۷	۱۵۱۵۷۹	۱۳۹۸۹۲	۱۰۲۷۲۰	۸۷۵۰۸	۵۳۹۶۶
	درصد (درصد گروه سنی)	۱۰۰	۱۰۰	۱۹/۹	۱۶/۹	۱۳/۵	۱۱/۴	۷/۱
	درصد تغییرات (۲۰۰۴-۲۰۰۸)	-	۰/۵	-	-۱۴/۳	-	-۱۴/۸	-

در همه گروههای سنی، تعداد پسران از تعداد دختران شاغل در کار پرخطر بیشتر است. بیشتر از ۶۰ درصد کودکان شاغل در کار پرخطر در هر دو گروه سنی ۱۴-۱۷ و ۱۵-۱۷ سال، پسران هستند. بین سالهای ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ در میان همه گروههای سنی پسران، تغییر بسیار کمی در درصد شاغلین در کار پرخطر دیده می شود. این تغییر (درمیان پسران) در حدود ۹ درصد باقی مانده است، در حالی که تعداد دختران نزدیک ۲۴ درصد کاهش را نشان می دهد (از ۵۴ میلیون نفر به ۴۱ میلیون نفر) یعنی ۴/۵ درصد از دختران ۱۷-۵ سال در کار پرخطر شاغل بوده اند.

خطر سلامتی

به دلایل زیست شناسی کار پرخطر برای کودکان، قابل پذیرش نیست. به واقع کودکان، بزرگسالان کوچک نیستند آنها به لحاظ فیزیکی و روانی [با بزرگسالان] متفاوتند (کادر ۳)؛ و صرف نظر از بینشهای فرهنگی و ساختار اجتماعی، روند ورود به دوران بزرگسالی زیست شناختی (بیولوژیکی) پس از بلوغ، مسلماً تا اواخر دوران نوجوانی ادامه دارد. این موضوع مبنایی است برای استدلال علیه کار پرخطر کودکان... و توجهی برای این که چرا به عنوان «بدترین شکل کار کودک که نیازمند اقدام فوری و فراگیرمی باشد»^۱ طبقه بندی می شود.

۱. مقدمه مقاله نامه بدترین اشکال کار کودک، شماره ۱۸۲ (۱۹۹۹)

کادر ۱- کودکان، بزرگسالان کوچک نیستند

کودکان پوست نازکتری دارند، بنابراین سموم بسیار آسانتر جذب (پوست آنها) می شوند. کودکان سریعتر و عمیقتر تنفس می کنند، بنابراین می توانند ریزگردها و گرد و خاک معلق بیشتری استنشاق نمایند. کودکان به دلیل سطح پوست حساستر و تنفس سریعتر به راحتی آب بیشتری از دست می دهند. کودکان به آسانی فلزات سنگین را در مغزشان جذب و حفظ می کنند. دستگاه غدد درون ریز کودکان (که نقش کلیدی را در رشد و نمو بازی می کند) می تواند به وسیله مواد شیمیایی تخریب شود.

دستگاه آذیمی کودکان در حال رشد است، بنابراین کمتر می توانند مواد خطرناک را دفع نمایند. کودکان انرژی بیشتری را در هنگام رشد مصرف می کنند، بنابراین آنها در برابر سموم سوخت و ساز در معرض خطر بیشتری هستند.

کودکان برای رشد و نمو مناسب نیازمند خواب بیشتری می باشند.

دستگاه های تنظیم حرارت کمتر رشد یافته کودکان، آنها را در گرما و سرما حساس تر می کند. در این بخش شرح مختصر برخی از مفاهیم اساسی در خصوص سلامتی و ایمنی شغلی را ارائه می کنیم چون این همان زبانی است که در هنگام سخن گفتن از کار پر خطر، برای درک یکدیگر بدان نیازمندیم.

برخی از اصول اساسی درباره کار پر خطر

هر امری که به صورت بالقوه توان ایراد صدمه را دارد خطر محسوب می شود. خطر، احتمال آسیب بالقوه از اتفاقی است که واقعاً رخ می دهد. بررسی خطرات متعارف کارگاه: ابزار (تیغه چاقو، نردبان بلند)، یک محلول (بنزن)، یک ماده (پنبه نسوز)، منبع انرژی (برق)، محیط فیزیکی (کف نمود، محیط روانی (ارعاب)، کار سخت (جوشکاری)، کار همگانی (کشت تنباکو)، شرایط کار (ساعات زیاد). آسیب بالقوه برخی از این خطرات از قبیل بریدگی به خاطر تیغه ها و کوری به واسطه جوشکاری، آشکار است. گاهی اوقات خطرات نامشخص هستند یا با طی زمانی طولانی آشکار می شوند. برای مثال بسیاری از کارگران جوان کشاورز نمی دانند که هنگام برداشت برگهای خیس تنباکو، نیکوتین را از طریق پوست جذب می کنند. جوان ۱۶ ساله ای که کفش تولید می کند ممکن است نداند چسبی که استفاده می کند حاوی بنزن است یا اینکه می تواند سرطان خون و مرگ در ۳۰ سالگی را در پی داشته باشد. خطرهای مربوط به مخاطرات فیزیکی کمترین خطر شناخته می شوند. فشار عصبی، ساعات طولانی، کار پرشتاب، جدا سازی و ارعاب می توانند باعث آسیب های درونی شوند، آسیب هایی که سریعاً التیام نمی یابند. حقیقت تلخی که نباید فراموش کرد این است که تقریباً همه کارها با کمی خطر همراهند. به هر حال کار با وجود خطر، لزوماً کار پر خطر محسوب نمی شود. کودک با سن بالاتر از حداقل سن می تواند کار کند (۱) اگر واقعاً خطر از بین برود (۲) اگر کودک به نحو مناسبی از خطر دور شود چنانکه که در معرض آن نباشد یا (۳) اگر مخاطره مربوط به آن خطر کاهش یابد. سازمان بین المللی کار از این موضوع تحت عنوان "شناسایی خطرات و کاهش مخاطرات" یاد می کند. سازمان بین المللی کار در دستورالعمل های خود برای کارفرمایان، آنها را به "کاهش خطرات برای همه کارگران، نوجوانان و بزرگسالان از طریق بهبود ایمنی و بهداشت کارگاه ترغیب می کند. این امر احتمال آنکه کارگران جوان در معرض خطر وضعیتهای پرخطر قرار گیرند را کاهش خواهد داد. به علاوه کارفرما می تواند تعیین نماید که آیا کارگران زیر سن ۱۸ سال (اما بالای حداقل سن) در جایی که میزان خطرات بالاست، استخدام شوند یا خیر. بنابراین کار فرما می تواند این خطرات را با محو کار پر خطر کودکان کاهش دهد."^۱

محل مجادله، شناسایی جایی است که مرز باید ترسیم شود. چه زمانی خطر به اندازه کافی کاهش یافته است؟ چه زمانی کار پر خطر بدتر از خطرات ورزشی نیست؟ چه زمانی در آموزش شغلی یا موقعیت شاگردی آموزش یا نظارت، کافی و مناسب است؟

1. ILO-ACT/EMP and IOE: Eliminating child labour. Guide 2: How employers can eliminate child labour (Geneva, ILO, 2007), pp. 12-13.

نتیجه گیری

بله، اما ما چه کاری می توانیم انجام دهیم؟ اکنون ما در مقطع حساس تحقق هدف محو بدترین اشکال کار کودک تا سال ۲۰۱۶ قرار داریم. اگر بتوانیم کار پرخطر کودک را متوقف نماییم تا حدود زیادی به آن هدف دست یافته ایم. این گزارش نشان می دهد که مشکل تا چه حد جدی است. اما افزون بر آن، این گزارش تصویری از مجموعه ای از ابزارهایی را که هم اکنون برای نشان دادن مشکل در دسترس هستند ارائه می نماید: آگاهی بیشتر از استانداردهای بین المللی کار، قوانین و مقررات، سیاستهای آموزشی، رویه های عملی و رصد دقیقتر زنجیره های منابع، مقررات محلی مبتنی بر "فهرست کار پرخطر"، انجمنهای فعال کارگری حتی در مناطق روستایی، و بیشتر از همه رشد حس جهانی که دیگر وجود کودکان شاغل در کار پرخطر نمی تواند در جامعه همبسته جهانی و مدرن قابل تحمل باشد. گواه این که چنین اقداماتی می توانند موثر باشند در کاهش نرخ کار پرخطر در میان کودکان جوانتر و دختران دیده می شود. با توجه به چالش دور کردن ۱۱۵ میلیون کودک از کار پرخطر و احتمالات مختلف پاسخ به آن، برقراری یک استراتژی شفاف برای حرکت رو به جلو حائز اهمیت می باشد. در بخش قبل سه حوزه کلی پاسخ، بطور خلاصه بیان گردید: ۱- جلوگیری از ورود کودکان جوانتر در کارهای پرخطر ۲- حمایت کودکان بزرگسال تر در محل کار و ۳- تقویت چارچوب سیاستهای اصلی. در هریک از این حوزه ها هم فوریت وجود دارد و هم می بایست اقدامات بلند مدتی اتخاذ شود. همه اینها مستلزم [مشارکت] طیف وسیعی از شرکا است - از دولت و سازمانهای کارگری و کارفرمایی گرفته تا اتحادیه های محلی - و این که همه شرکا به صورت فعال دخالت داده شوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی